

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΛΑΛΛΟΥΝΗ

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΑ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ

Σάν ένας εβιάττων άσπτηρ πέρασε γοργά άπ' τό φτωχό μας μουσικό στερέωμα ό μεγάλος Έλληνας άρχιμουσικός Δημήτρης Μητρόπουλος. Έλαμψε μ' έδη τήν άκτινοβολία τής μουσικής του μεγαλοφυίας, μάς έκανε νά νιώσουμε μικροί, πολύ μικροί, αλλά συνάμα και μεγάλοι, άφοϋ άπό μάς, άπ' τόν μικρό και φτωχό τουτόν τόπο, ξεπήδησε ένας τέτοιος γίγαντας. Σάν ένα διάττον άστέρι... Άλλά όι διάττοντες άστέρες διασχίζουν γοργά τόν ούρανό και χάνονται και σβήνουν, ένώ τό άστέρι που λέγεται Δημήτρης Μητρόπουλος είναι άκλόνητα πιά καρφωμένο στο παγκόσμιο μουσικό στερέωμα...

Λένε πως σάν δής έναν διάττοντα άστέρα νά τρέχη στόν ούρανό και προφθάσης νά κάνει μια εύχή, ή εύχή αυτή έκπληρώνεται. Όλοι όσοι άπολάυσανε τήν Τέχνη του Μητρόπουλου σ' αυτό τό σύντομο πέρασμά του, τήν ίδια εύχή κάνανε: Νά τόν ξαναϊθούν γρήγορα. Κι' ίσως ή εύχή αυτή ενά πιάσην.

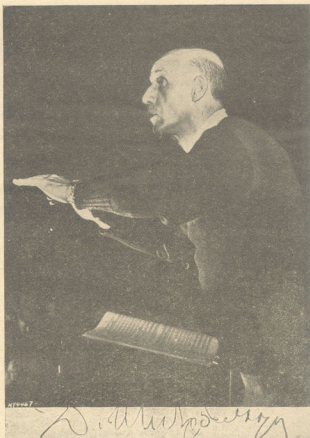
Διάβασα μέσα στά τόσα που γράφηκαν για τόν Δημήτρη Μητρόπουλο και κάτι που μ' έκανε νά σταματήσω και νά σκεφθώ: «Δέν χρειάζεται Κριτική για τόν Μητρόπουλο...»

Άλλά ή Κριτική δέν είναι επίκρισις, είναι άνάλυσις κι' έξήγησις πάνω άπ' όλα, είτε έπαινει, είτε επικρίνει. Ή Κριτική άποτείνεται πολύ περισσότερο στόν άκροατή, παρά στόν καλλιτέχνη, έπειδή ό άκροατής είναι εκείνος που ζητεί νά καταλάβη γιατί ένα έργο, ή ένας έρμηνευτής, τόν γοήτευσε και τόν συνήπασε, ή,

άντίθετα, τόν άπογοήτευσε, μη βρίσκοντας τό δρόμο προς τήν ψυχή του και τή σκέψη του. Στην περίπτωση του Μητρόπουλου, σίγουρα, δέν είναι ό Μητρόπουλος που χρειάζεται μια όποιαδήποτε Κριτική, αλλά ήμαστε

εμείς όλοι, όι άλλοι, όι άκροατές, που προσπαθούμε νά εισδύσουμε στο μουσικό τής μεγαλοφυίας του, νά αναλύσουμε τήν προσωπικότητά του, νά καταλάβουμε σε τί όφείλεται έδη αυτή ή όπέραντη γοητεία που έβασκει πάνω μας—και πάνω 'δλα τά άκροατήρια κάθε ξένης χώρας—αυτή ή προσωπικότης του. Για μάς, τούς Έλληνες, τούς Άθηναίους, υπάρχει μια πολύ προχειρή έξήγησι του παράφορου ένθουσιασμού, τής μέθης, τής τρέλλας, που έκδηλώθηκαν σ' όλες του τις συναυλίες: Είναι Έλληνας, είναι Ρωμηός, είναι δικός μας, τόν γνωρίσαμε άπό νέο, παρακολούθησαμε τήν Ολυγιάδη σταδιοδρομία του, όταν έφυγε θγνωστος άπό δώ για νά κατακτήση μια παγκόσμια φήμη, Άλλά, καθώς λέω, αυτή ή έξήγησι είναι πολύ προχειρή. Όσους μεγάλους μαέστρους κι' άν άκούσαμε έδώ, κατά καιρούς, τούς ξενάμε μπροστά στο δικό μας, στόν

μεγάλον Έλληνα. Άλλά έξω, πέρα άπ' τά Έλληνικά σύνορα; Έκείνος που παρακολουθεί τόν ξένο Τόπο, βλέπει πως παντού—Γερμανία, Γαλλία, Άγγλία, Έλβετία, Άμερική—τήν ίδια άπερίγραπτη γοητεία έβασκει ή προσωπικότης του Μητροπούλου, τόν ίδιο ένθουσιασμό προκαλεί, τήν ίδια παραφροσύνη κι' ό Θεός μόνο ξέρει πόσοι μεγάλοι μαέστροι υπάρχουν τόσο στή

Γερμανία όσο και παντού άλλου. Έγώ ή Ίβια, ζώντας εικόσι χρόνια στο Έξωτερικό, δέν είδα έναν μάετρο που πρόκαλε τέτοια έντύπωση, έκτος ίως απ' τον Φουρτβαγκλερ, και πάντα, πολύ πάντα, βρέθηκα σε συναυλία όπου ο μάετρος ν' αναγκαστή νά δώση «μπις», νά προσθήη ένα—δύο Έργα έκτος προγράμματος.

Πού πρέπει ν' αναζητηθούν το μουσικό αύτης της καταπληκτικής επίτυχίας, της απερίοριστης επιβολής :

Ανατρέγω στα περασμένα, σε μία έποχή που ή Αθήνα δέν ήξερε, δέν φανταζόταν καν, πώς σε κάποιο σπιτι της μεγάλωνε ένα παιδάκι. ένα μικρό άγόρι που μέσα του άνοβε ήβη ένα μικρό φωτάκι που μία μέρα θά γινόταν φλόγα, φλόγα τεράστια. Σε μία έποχή που ο «Δημητράκης» ήταν σαν όλα τα παιδιά, μέτρια μαθητής, άρκετά άτακτος, άρκετά μικρός τύραννος της ημέρας του, που όμως το παιχνίδι του ήταν το πιάνο. Και λέω το «παιχνίδι» του, γιατί τότε, οκτάχρονο, δεκάχρονο άγόρι, δέν είχε καμμία διάθεση για σοβαρή μελέτη, για «σκάλες» και «γυμνάσματα». Πρώτος του καθηγητής, σε ιδιωτικά μαθήματα, πριν έγγραφη στο Ίδραιο Αθηνών, ήταν ένας άφανής Ίταλός μουσικός, περσικίως θαρρώ απ' την Αθήνα, ένας κάποιος Ντέλ Μπουόννο, που τόν έμίσησε στην Ίταλική Μουσική και δη στην Όπερα. Θυμάμαι ακόμα τον «Δημητράκη» δέν βροντοκοπή στο πιάνο, πρós μεγάλο θαυμασμό και κατάπληξη όλων έμάς, τών παιδιών που τόν περιστοιχίζαν—ήμισησαν οι πρώτοι του άκροατές—τήν... Εισαγωγή του «Ριγκολέττου».

Ο Μητρόπουλος άποτελεί ένα φαινόμενο. Γράφουν πώς «κατάγειται από οικογένεια Ιερών». Δέν ξέρω αν στην οικογένεια του—απ' τόν πατέρα ή τη μητέρα του—όπηρεε ποτέ κανέναν ποπάε, ξέρω όμως καλά πώς ο πατέρας του ήταν ένας πλούσιος δερματέμπορος, που φτώχωνε έπειτα, και ή μητέρα του μία καλή κυρία συνειθισμένη μορφώσεως, χωρίς κανένα μουσικό ταλέντο—κανέναν απ' το περιβάλλον του δέν ήταν μουσικός, αντίθετα ο Μητρόπουλος μεγάλωσε στο πιο αντίκαλλιτεχνικό κι' αντίμουσικό περιβάλλον—τόν θυμάμαι άργότερα, σε ήλικία δώδεκα, δέκα πέντε έτών, σαν ένα παιδί χλωμό, ξανθό, όνειροπαρμένο, σαν άπογεωμένο απ' τόν κόσμο. Η «καλή κυρία» όμως, ή μητέρα του, παρά την «συνειθισμένη της μόρφωση», ήξερε, μπόρεσε, νά διαγνώση μέσα στο παιδι της, το μεγάλο ταλέντο και νά του δώση όλα τά μέσα για μία γενική μόρφωση, από τις πιο έπιμελημένες. Πολλά χροιάει ο Μητρόπουλος στη μεγάλη μητέρα του. Έκείνη τοδ δημιούργησε τις βάσεις όπου στριχθήσαν έπειτα οι καθηγητές του—ο Γερμανός πιανίστας Βασσενγρόβεν Ιδριώτου Ίδριώτων Αθηνών.

Παράξενο παιδί: άν δέν κατάγειται από οικογένεια Ιερών, είναι βέβαιο πώς, παιδάκι, όνειροεύδαν νά γίνη παπής. Πολλά παιδιά, ίως, όταν μεγαλώσουν από μία μητέρα «εθρσκα», γαμεινόταν απ' το μεγαλείο και το μυστήριο της Έκκλησίας κι' έκδηλώνουν την έπιθυμία νά γίνουν Ιερείς «όταν μεγαλώσουν». Άλλά στόν Μητρόπουλο, ή θρησκευτικότητα ήταν κάτι το πιο βαθύ, το πιο ριζικό, πολύ πιο μακρύτε απ' τά έξωτερικά σύμβολα. Παιδάκι ένωθε ήβη την προσευχή σαν μία έπικοινωνία άληθινή με το Θεό κι' άργότερα, όταν το παιδί γινόταν έφηβος, ή θρησκευτικότητα γινόταν μουσικισμός, και τότε, έγκαταλείποντας τις παιδικές ιδέες, στρεφόταν ολόψυχα πρós τη μεγάλη, την αιώνια, την παγκόσμια θρησκεία της μουσικής—έπικοινωνώντας δια της Μουσικής με το Θεό του!...

Νά λοιπόν έμέσως δύο στοιχεία της μεγαλοφυίας του: Απ' τη μία μεριά ή πρώτη του γνωριμία με τη Μουσική, ή Ίταλική μελωδία, ή Όπερα, το Τραγούδι, Απ' την άλλη, ή βαθειά του θρησκευτικότητα, ή άκλόνητη πίστις του. Όσοι άκουσαν την έρμηνεία της Συμφωνίας της Μεταρρρυθνώσεως του Μέντελσον, που έβασε στη δεύτερη συναυλία, πρέπει νά νιώσανε βαθύτητα, αύτη τη θρησκευτικότητα, αυτόν τόν μουσικισμό του Μητρόπουλου. Αν ο Μέντελσον, ο αύτη την Συμφωνία του εκφράζει την άσπληρότητα της θρησκευτικής Μεταρρρύθμισής του Λουθήρου και τη δική του άκλόνητη πίστη, ο Μητρόπουλος γινόταν ο φλογερός και συνάμα άσπληρής έρμηνευτής του. Ας θυμηθούμε το τελευταίο μέρος, το χορικό «Σταθερός Πόργος είναι ο Θεός μας». Μόνο μία ψυχή γεμάτη απ' το Θεό, θά μπορούσε νά δώση αύτην την ούράνια, την συνταρακτική, την μεγαλειώδη έρμηνεία.

Ο θρησκευτικός μουσικισμός του Μητρόπουλου, πολύ νωρίς έλλοκόθηκε από τόν Βάγκνερ. Ήγρηρε μία έποχή, εκεί γύρω στο 15 του χρόνιου, που μοναδική του λατρεία ήταν ο Βάγκνερ, με τούς μυθικούς του Θεούς και Ήμίθεους και με τις άτέρμονες μελωδίες του. Νομίζω πώς βλέπω ακόμα τόν «Δημητράκη» της έποχής εκείνην, νά κάθεται στο πιάνο, με την παριτυτόρα του Τριστόνου μπρός του και νά τήν παίζη απ' την άρχη ως το τέλος, τραγουδώντας συνάμα, όλους τούς ρόλους, άπομυούμενος όλες τις φωνές!...

Μελωδία και θρησκευτικότητα, άληθινή, βαθειά πίστις, δύο στήριβά στοιχεία. Άλλά όποιος νιώθει τέτοια πίστις, σαν τόν Μητρόπουλο, γεμίζει κι' από κλωσώνη και ομπόνια. Κι' αύτό είναι ακόμα ένα στοιχείο της μεγαλοφυίας του, διάχυτο σ' όλες τούς έρμηνείες. Φαινεται ίως παράδειο, πώς ένας καλλιτέχνης μπορεί νά έπηρεάσει απ' την ίδια του την κλωσώνη; Και όμως έτσι είναι, το βλέπει, το αίσθάνεσαι στην ξεχωριστή θερμότητα που ζοσταίνει κάθε του έρμηνεία και τόν κάνει νάρχεται σε άδωση έπαφή τόσο με τούς μουσικούς του, όσο και με τούς άκροατές του: Δέν έπιβάλλεται ποτέ. Υποβάλλει.

Άλλο στοιχείο: ή πλατεία του μόρφωσης που δίνει τη σφραγίδα της πνευματικότητας σε κάθε έρμηνεία του, που ζωντανάει κάθε Έργο, που άνοικει τη σκέψη του και τόν κάνει ν' ανακαλύπτει άγνωστες όμορφίες σε γνωστά Έργα, που, έπί πλέον, χωρίς νά σοδ έπιβάλλει τη γνώμη του για έναν όρισμένο τύπο έρμηνείας που μπορεί έκ πρώτης όψεως νά σε ξενίσει, σε πείθει πώς «έτσι είναι» και σε παραούρει, τόσο, που νά χάνης τόν έαυτό σου και τις άπόψεις σου.

Ο Μητρόπουλος είναι ένας όλοκληρωμένος καλλιτέχνης. Τόσο στο Παρίσι, όσο και στο Βερολίνο, τότε, κατά το τελευταίο του πέρασμα, τόν σύγκριναν και τόν παρέβασαν με τόν Φουρτβαγκλερ. Είναι άλήθεια πώς κι' ο Φουρτβαγκλερ έξασκούσε μία παρόμοια γοητεία, σαν τόν Μητρόπουλο, στους άκροατές του. Ο Μητρόπουλος πλησιάζει πολύ στο στύλ, στόν τρόπο της διευθνώσεως και καθοδηγήσεως της όρχήστρας με τόν Φουρτβαγκλερ. Ο δικός μας είναι πολύ πιο ήρεμος, πιο συγκρατημένος, πιο γαλήνιος απ' τόν Γερμανό. Το πάθος στον Μητρόπουλο είναι έξωτερικό, συγκρατημένο. Όταν ζοστα στη Βιέννη, άκουω νά λένε κάθε φορά που έπρόκειται νά διευθνή μια συναυλία ο Φουρτβαγκλερ: «Άπόψε διευθνόνε ο σατανάς. Για τόν Μητρόπουλο, θά μπορούσαμε νά λέμε: «Άπόψε διευθνόνε ο Θεός».

Ο Δημήτρης Μητρόπουλος θά μπορούσε νά είναι έ-

νας μεγάλος συνθέτης, αν δεν τον παρέσυρε ή διεόθυνη της ορχήστρας. Στη σύνθεσι πρωτοδόθηκε και μένει ακόμα άεχαστη ή πρώτη του "Όπερα, «Βεατρίκη», πάνω σέ κείμενο Μέτερλικκ' μιá δλλη του σύνθεσι «'Ο Τάφος»—άπ' τά μαθητικά του ακόμα χρόνια— ύπάρχουν ακόμα και μερικά τραγούδια του... 'Αλλά αν δεν έγινε συνθέτης, ή πηγή της έμπνεύσεως φαίνεται στις δημιουργικές του έρμηνείες.

'Ο ίδιοσ αποδίδει τήν έπιτυχία του στήν τύχη κι αυτό δεν τό λέει από μετριοφροσύνη—άληθινή ή ψεύτικη—άλλά έπειδή τό πιστεύει. Είναι μιá πλευρά της θρησκευτικότητας που τόν διαπνέει. Μιλώντας σέ μιá δεξίωση που ώργάνωσε πρós τιμήν του τό 'Ωδειόν 'Αθηνών, είπε ότι «ναί μόν ειχα κάποιον ταλέντο, αλλά, παράλληλα μέ τήν έντατική έργασία, τήν καρτερικότητα καί τήν άπόλυτη άφοσίωσι στήν τέχνη, ειχα καί καταπληκτική τύχη»... «Δέν νομίζω πώς ήμουνά ό καλύτερος από κείνους που ξεκινήσαμε μαζί...» πρόσθεσε.

Και όμως πρέπει να ήταν. 'Η τύχη τούδωσε τις ευκαιρίες. Τι θα γινόταν όμως αν δεν ήπρχε τό «κάποιον ταλέντο»... :

Νομίζω πώς μέ τις γραμμές μου αυτές, άνέλυσσά κάπως τήν θαυμαστή προσωπικότητα του Δημήτρη Μητρόπουλου. 'Ισως ήθεπετε να προσθέσω δύο λόγια για τήν ορχήστρα του, για τό λαμπρό αυτό, όσο και περίφημο συγκρότημα της Φιλαρμονικής—Συμφωνικής 'Ορχήστρας της Νέας 'Υόρκης, που στά χέρια του 'Ελληνα άρχιμουσικού έχει γίνει ένα μοναδικό όργανο, τό όργανο «του», που ό Μητρόπουλος τό «παίζει» όπως θέλει κι' όπως τ' άρέσει, όπως θάπαιζε τό πιάνο του. Μοναδικό μουσικό συγκρότημα, τόσο από άποψι όμοιογένειας, ένότητας, σύμπεξης, όσο και από καθαρή δεξιοτεχνική άποψη. Ναί. 'Αλλά τό ίδιο αυτό όργανο—ή Συμφωνική της Νέας 'Υόρκης—δέν σημειώνει τις ίδιες έπιτυχίες υπό άλλους μάστρους, ενώ ό Μητρόπουλος άποθεώνεται άποια ορχήστρα κι' αν διευθύνη... "Ας εύχηθοίμε να τόν δοίμε μιá μέρα έπικεφαλής της δικής μας ορχήστρας, που άλλοτε, πριν μäs φύγη, πριν άνοιξη τις φτερούγες του για τήν ένδοξη σταδιοδρομία του, ήξερε να μεταμορφώνη. Γιατί ό Μητρόπουλος ήταν από τότε μεγάλος. 'Ηταν πάντα μεγάλος. Μόνο που έπρεπε να τόν άναγνωρίσουν, να τόν καθιερώσουν, να τόν δοξάσουν οι ένοιοι...